

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiwels.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., seer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, seer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 10. avgusta 1853.

List 64.

Kako hišo v dobrim stanu obderžati?

Pred vsim naj se gleda na krov (streho) in nar manjši poškodba na njem naj se koj popravi. Žlote in žlebe je treba pogosto pregledovati in čistiti, stare opekne strehe mahú osnažiti. Žlebi in plehovina sploh, ki je na zraku, se morajo večkrat z oljnato barvo namazati. Ko dežuje in snežuje, je treba krovne luknje in prepíhe dobro zamašiti.

Izbe naj se pogosto vetrijo, tudi tiste, v kterih se navadno ne biva.

Zabrani naj se, kolikor mogočje, da temeljna zidina se ne zmoči, posebno po kapnici ne; torej naj se napravijo medene odpadne cevi (Abfallröhren), po kterih se deževnica odteka, in kamnitne ploše pod kap.

Zunej hišnega zidovja naj se nikakor ne terpi nabraniga sipa, smetja in druge nesnage, ker take stvari zidovje polagoma omoče in pokvarjajo.

Poškodovane stene naj tudi se koj popravijo, pobelijo in z novo barvo prevlečejo.

Znotrej hiše naj se ne kuri ne preveč, ne nepotrebno: ker po nezmerni kurjavi duri, pohišje, stropje in tla razpokajo, akoravno bi bile še tako terpežno izdelane.

Po kuhinji naj se skerbí, da se ne izliva nepotrebno voda iz čebrov ali kotlov, ker s takim ravnanjem se kulinske tla in tramovi poškodvajo in se vlaga va-nje zavleče.

Taka se tudi godí, kader se tla po izbáh, kuhinjah in mostovžih prepogosto in s preobilno vodo umivajo in snažijo (kar velikokrat marsiktera gospodinja učinja, ktera ne madeža na tleh ne more terpeti, ter vedno pere in berljuzga.)

Dalje je hiši škodljivo, po dilah ali izbáh jako tolči, na kuhinskih tleh ali po mostovžih derva cepiti in tako pohíštev zmajati.

Oljnato mazitev oboknic, dúr in lesovine sploh je treba včasih s tanjko žajfnico umiti, preden dim in prah jih preveč ne prevlečeta. Steklo v oknih naj se večkrat očisti, pa ne umiva, ampak le z vlažno v žganje pomočeno cunjico rahlo obriblje; pozimi pa naj sopari, ki šipe ome glijo, ponovljeno se obrišejo in posuše.

Poslednjič naj pazljivo se gleda na merčese vsake baže, posebno na miši in podgane.

In tako bo gospodar, če pazljivo čuje nad pohíštvam, če majhne poškodbe koj popravlja, kakor hitro jih zapazi, tako bo, pravim, velikih poprav, in tedaj mnogo stroškov se izogibal, ter hišo delj časa v dobrim obstoju si ohranil, kakor če bi mu za ničesar mar ne bilo.

Vinoreja v našem cesarstvu.

Med vsimi deželami se v našem cesarstvu naj več vina prideluje; 217²/₅ štirjaških milj sveta je za vinorejo odločenih.

Prerajtano je po srednji meri, da se ga na leto pridelava v celem cesarstvu 41 milionov in 498.900 avstrijskih veder, in sicer:

na Ogerskem	18 mil.	582.000 veder
v Vojvodini in Banatu	4 "	341.000 "
na Horvaškem in v Slavonii	3 "	608.000 "
na Beneškem	3 "	526.000 "
v Lombardii	2 "	250.000 "
v doljni Austrii	1 "	977.600 "
na Erdeljskem	1 "	506.000 "
na Štajarskem	1 "	366.000 "
na Dalmatinskem	1 "	200.000 "
na Tiroljskem		825.000 "
na Teržaškem in Goriškem		700.000 "
v vojaški granici		636.000 "
na Moravskem		565.300 "
na Krajskem		353.000 "
na Českem		50.000 "
na Koroškem		1.400 "
v Bukovini		300 "
v zgornji Austrii		200 "

Navód,

kako naznanovati blago za colno ravnavo pri
c. k. avstrijskih colnih uradnihajh.

Izročil H. Costa, c. k. nadcolnijske vodja.

1. dan tega mesca je v djanje stopila nova colna ravnavo pri vsih colnihajh našega cesarstva; zavoljo to nove ravnave so tudi novi predpisi dani, kako se imajo spisovati naznanila tistega blaga, ktero pride v c. k. colnijske. Ker je vsakemu te predpise vediti potreba, ki blago ali kakoršno koli drugo reč na ti poti prejema ali pošilja, je c. k. ministerstvo denarstva navod, kako take naznanila vsled nove postave napravljati, v nemškem, laškem in francoskem jeziku na svetlo dati ukazalo. Ker pa je ti podúk tudi potreben za kupce in obertnike na Krajskem, Štajarskem, Koroškem, Teržaškem in Goriškem, ki morebiti le slovensko razumejo, ga jim podamo tukaj v slovenski jezik prestavljenega. Takole je osnovan:

Naprava naznanil.

1. Notranja osnova.

a) Sploh.

§. 1.

Vsako naznanilo mora obseči:

1. Kerstno imé, primek in stanovanje

a) pošiljavca, to je, tistega, kteri je namenil

blago, da naj bo pripeljano, ali izpeljano čez colno mejo, potem

- b) voznika ali barkovodja, in sploh tistega, ki ima blago na zaznamvano mesto dovesti, če ni namenjeno ostati pri colni uradni, pri kateri se naznani.

2. Kraj, kamor naj se reč dovêde.

Pri skozi peljanem blagu in tistem izpeljanem, kterega izpeljanje je dokazati, se mora tudi deželâ, v katero, in uradnija, skozi katero blago gré, naznaniti. Pri izpeljanem blagu je dovolj naznaniti deželâ, kamor se izpelje.

3. Namembo njegovo, namreč, ali je namenjeno pripeljano, izpeljano, ali skozi peljano biti, in ali se ima pri uradni, pri kateri je naznanjeno, colni obravnavi popolnoma podvreči, ali drugi uradni odločiti.

4. Število zvezkov (pakov) in posód, v kterih se znajde, posamezno z imenovanjem po colni tarifi za vstanovljenje tare.

5. Njegova sorta in množica po imenovanji in merilu colne tarife.

Kdaj je, nenavadno, in pri posebnih pogojih pripušeno, reči ali s samo besedo „blago“, ali z naznanilom razreda ali oddelka, kamor gredo, naznaniti, je povedano v uvodu k colni tarifi.

6. Naznanilo mora zapopasti vse dele naklade, toraj če so z blagom, od kterega col gré, tudi colâ proste reči, tudi te obseči.

b) Pri blagu, ki pride čez colno mejo.

§. 2.

aa) Sploh.

Za blago, ki čez colno mejo pride, brez razločka njegove namembe, se morajo v naznanovanji še posebno povedati:

1. znamenja in številke zvezkov (pakov) in posód;

2. kako se blago pošilja, in sicer, če se to po suhem zgodi, število vprežne ali tovarne živine, in kakošna je, potem vozov in samokolnic; če se pa po vodi pošilja, sorta ladje, njeno imé ali številka, če ima kako znamenje;

3. pot, po kateri se ima poslati na namenjeni kraj;

4. imé in stanovanje prejemnika, to je, tiste osebe, kateri je naznanjena reč namenjena, in

5. velikost in sorta reči se mora za vsak zvezek in vsako posodo posebej naznaniti.

§. 3.

bb) Pri barkni hrani.

Vse potrebne reči, ki storé skupej barkno hrano, in ki se znajdejo na ladjah iz morja pridših, se morajo vselej od druge naklade odločene naznaniti.

Colna uradnija ima pravico: jih v uradno shrambo položiti, ali pod uradni zapór djati, in jih ljudem na barki, o primernem času, kolikor jim je vselej potreba, pošiljati. (Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

XX.

Ivan Raic.

△ Sloveči početak zgodovine serbske se je rodil leta 1726 v Karlovcih v serbski vojvodini, ki se ne smé zamenjati s Karlovcem horvaškim. Žejen nauka se odpravi, zveršivši šole Komarnske in Šopronske leta 1753 na Rusko v Kijev nad 50 milj dalječ peš. Tam je preživel tri leta, potem leto v Moskvi in se verne domú. Tukaj ga ne prejmo kakor se je nadjal; zato se verne

spet v Rusijo. Živevši nekoliko časa spet v Kijevu, se upoti v Carigrad z namenom spisov za zgodovino serbsko iskati in nabirati; ali berž ga kuga preplaši in prežene na goro Atonsko (Atos). Ondi je mislil obilen vir za zgodovino serbskega naroda najti; ali se prevari. Menihi nočejo stranskemu, neznanemu popotniku svojih shramb odpreti. Leta 1758 pride v Karlovice in nastane učenik malih šol; kmalo potem pa ga izvolijo za učenika bogoznanstva v Temišvaru. Iz Temišvara prejde v Novisad, kamor ga je škof M. Putnik vabil, in kjer je Raic pozneje, v duhovskih rečeh tako marljivo delal, da je Novosadska škofija berž vse druge prekosi. Škof izbere Raica za arhimandrita v Kóvilju. Petnajstkrat so mu ponujali škofijstvo, pa nikdar ni hotel te časti prevzeti. Umrli je leta 1801, potem ko je bil veliko učenega in izvrstnega napisal. Veliko njegovih spisov ni bilo še natisnjenih.

Na svet so izišli spisi: 1) boj zmaja z orli 1791. 2) pripovedke, prevedene iz ruskega v treh velicah zvezkih 1794, 3) zgodovina raznih slavenskih narodov (Horvatov, Bolgarov in Serbov) v 4 zvezkih 1792—95, 4) žaloigra „Uroš“, poslednji car roda Nemanjotovega 1798, 5) Cvětnik 1802, 6) pesmi, brez imena. Med rokopisi so dela: 1) zgodovina razdeljenja vzhodne in zapadne cerkve, 2) „sobranije“ iz zgodovine serbske poslednjega časa, 3) različna slova, 4) pesmi duhovne in več drugih.

Med drugimi rokopisi hranijo v nadškofovski bukvarnici v Karlovcih tudi njegovo serbsko zgodovino.

Veselje je prebirati rokopise tega visokoučenega moža, ki so vsi tako lično, tako enako pisani, kakor da bi bili natisnjeni. Dozdeva se človeku, da je mož vse z enim črnilom, z enim peresom pisal; ni znati, kje si je pero urezal, kje prenehal, kar se sme popravi pisavčeva posebnost imenovati.

Slovanski spominki v Rimu.

Ker o slovanskih spominkih v Rimu govorimo, imamo posebno poljske pred očmi, ker poljski narod je glavni namestovavec katoliške cerkve med slavenskimi rodovi. To je moralo poljski narod z Rimom ožje skleniti, kakor kateri koli si bode drugi slavenski rod.

Naj stareji spominek slovanski v Rimu (namreč iz keršanskih časov) seže v deveto stoletje. Je rama sv. Alberta (Vojteha), katero je Boleslav hrabri, kralj poljski, cesarju Ottonu III. daroval, to pa on v Rim odvel in ond v cerkvi sv. Jerneja shranil. V začetku tega stoletja je gosp. Jastrzebski v imenu več svojih rojakov sv. očeta prosil, da bi dovolil mertvašnico odpreti, kjer rama sv. Alberta leži, ker se je pričakovalo, da se bode ond za poljsko zgodovino kaj imenitnega našlo. Sv. oče je v to dovolil in je poslal škofa Tizzani-a, da bitrugo z navadnimi cerkvenimi obredi odperli.

Šlo se je tikrat mnogo Poljakov, ne le v Rimu, ampak tudi po sosednih krajih prebivajočih, da bi pričali bili vérske národne slavnosti, — odpretja truge, ktera zakriva rama sv. Alberta. Po dokončani sv. maši v cerkvi sv. Jerneja (San Bartolomeo in isola), ki stoji na otoku reke Tiber, se pripravijo k namenu. Truga je tri četert laket dolga. Po odprtju zgornjega pokrova se zapazi druga lesena skrinica. Ko so jo odperli, so našli na verhu pavole in spodej pol póle papirja s pismom od leta 1713, v kterem se naznanuje, da v tej skrinici razun kosti sv. Alberta, ostanjki še treh drugih svetnikov počivajo. V največem zavitku so bile, kakor je pismo govorilo, kosti sv. Alberta v platnenem in spodej v svilenem povezu zavite, ktere je škof Tizzani odvil in kosti svetnika odkril; pri tem so Poljaci pristopili in svetinje kuševali.

Navód, kako naznanovati blago za colno ravnavo pri c. k. austrijskih colnih uradnihj.

Izročil H. Costa, c. k. nadcolnijske vodja.

Naprava naznanil.

(Dalje.)

2. Unanja osnova.

a) Pismeno naznanilo.

§. 4.

Naznanovanje se mora po postavi pismeno dati. Oddati ga zamore pošiljavec, prejemnik, ali pa voznik blaga, to je, tista oseba, ktera predmet k uradni prinese.

Pismeno naznanilo se mora vselej dvojno in sicer na tiskarnem papirji poleg izgledov oddati, ki so zato napravljeni.

Eden teh izgledov je namenjen za naznanovanje pri prvi opravi blagá, drugi pa za naznanila, ki se oddajo poleg že danega naznanila, ali njegovega uradnega vpisa v magazinske bukve. Potrebni obrazki (formulari) se dobivajo za plačilo pri colnih uradnihj; jih je pa več potreba, pri ekonomatih denarnih komisijskih uradnihj.

Večji format je za naznanila tacihi naklád namenjen, ki veliko členov zapopadejo, in od kterih se že sprevidi, da ne bojo mogle v male zapisane biti.

Če je treba, se zamorejo še druge pôle vložiti, ktere se pa morajo h glavni pôli z nitjo privezati, ktere obá konca sta zapečatena od naznanivca in od uradnihj.

Oddajavec mora naznanilo podpisati. Če pa pisati ne zná, naj pred dvéma pričama, kterih ga ena podpiše, svoje lastno znamnje pristavi.

Če se naznanilo pri uradnihj, kjer se oddá, podpisuje, zamorejo ondodni uradniki, ali eden od finančne straže priče podpisa biti.

Popravljenih in zbrisovanihi naznanil uradnihj prejemati ne smé. Če je kaj pozneje pristavljenega (kolikor se zgodiiti smé), se mora oddajavec še enkrat podpisati, in uradnihja to za pravično spoznati.

Voznik blaga mora na vsako vižo na znanje dati: kaj njegova naklada obseže. Zamore pa to na dvé viži storiti. Ali oddá samo naznanila, ki mu jih je pošiljavec blaga izročil, z zagotavljenjem, da je vse blago njegove naklade v teh naznanilih popolnoma zapopadeno, ali pa naznani v lastnem imenu in posebej vso naklado, ali le en del.

Kar prvo vtiče, mora voznik blaga le dober statí, kar zadene število in lastnost posód, potem za sorto in število reči, ki se odperte in ne vložene vozijo; v drugi zadevi pa tudi za to, da so posamezne naznanila popolnoma in pravične.

b) Ustno naznanovanje.

§. 5.

aa) Kdaj je pripušeno.

Ustno naznanovanje je pripušeno:

1. Popotnikom in jadernikom (kurirjem), ki nobenega za kupčijo namenjenega blaga pri sebi nimajo.

2. Če se blago iz druge dežele, ali iz kraja, ki ni pod colno uradnihjo, pripelje, čez vse reči, od kterih se vpeljavi col pri stranskih colnih uradnihj 2. razreda, brez razločka njih števila plačati zamore; čez vse druge reči pa, pri živini, če je je desetero, pri družem blagu, če vpeljavi col, ki se zato plačati mora, ni čez pet goldinarjev.

3. Če se blago iz colnega okroga izpelje, čez vse reči, ktere pri vpeljavi in izpeljavi brez

razločka števila pri stranskih colnih uradnihj 2. razreda začoljeni biti zamorejo; čez druge reči pa, ako njih število več ne znese, kakor dvojno mero, ki je za ustno naznanovanje pri vpeljavi vstanovljena.

§. 6.

bb) Kako se sprejema blago.

Ustno naznanovanje se zapiše v uradne bukve in se naznanivcu prebere. Če pri branju še kaj k naznanilu pristavi, ali spremeni, se mora to natanjko zapisati, in mu še enkrat prebrati. Popotniki in jaderniki morajo zapisano naznanilo v uradnih bukvah vselej s podpisom, če pisati ne znajo, pa s svojim lastnim znamenjem, kakor je bilo pri pismenem naznanovanju rečeno, poterditi. Tudi vsak naznanivec terjati more, da se mu naznanilo poleg njegovega ustnega napovedovanja v uradne bukve vpisano prebrati dá, in če poželi svoj podpis, ali če pisati ne zna, svoje lastno znamnje pristaviti, predložiti.

Po postavi v uradne bukve vpisano ustno naznanilo imá kar colno uradnihjo zadene, dokazavno moč javnega pisma.

c) Jezik, v kterem se mora naznanovati.

§. 7.

Pismeno naznanilo mora v nemškem, če se pa pri kaki uradnihj lombardo-beneškega kraljestva oddá, v talianskem jeziku pisano biti. Na južnem Tiroljskem in ilirskem primorji zamorejo naznanila v nemškem ali pa v talianskem jeziku pisane biti.

Ustne naznanila se zamorejo v jeziku tistega kraja, kjer se oddajo, zgoditi.

Vpisovati v uradne bukve se morajo pa vselej v opravičnem (nemškem, v omenjenih deželah v laškem) jeziku. (Konec sledí.)

Potovanje po svetu.

Mertvo morje.

Gospod Mihand popisuje mertvo morje, v ktero se razliva reka Jordan, takole: „Prišli smo k mertvemu morju, ki blizo milje proti zapadu leži od stočja Jordana. Bilo je jutro, in ravno je ura na sedem kazala. Tihi veter je vlekel in morje majal, ktereга valovi so tihotno bregove topli. Iz morja se ne dviga ne par, ne dim, ne megla; v njegovej okolici je zdrav zrak, in voda je tako bistra in zelena, kakor vsaka druga morska voda.

Kar nekteri pripovedujejo o grenkoti in zopernem okusu njegove vode, je resnično, in sam sim je v perišče zajel in pokusil, pa še čez pol ure se mi je po nji studilo. Povsod po krajih se vidi sol, ki se meša z neko rudečo smolo, ktero voda izmetuje. Opazil sim na bregovih školjke in kamnje, enako kakor na bregovih drugega morja.

Naši učeni prirodoslovci še dan današnji prašajo: so li ribe v mertvem morji? So, pa majhne in suhe. Stari Cherk, ki me je spremljeval, in naša dva konjika arapa mi pravijo, da so hotli nekđaj ribo iz mertvega morja jesti, ali je tako smerdela, da so jo morali proč vreči.

Nek anglešk potnik, ki je pred mano tukaj bil, je poskusil plavati, in skusil je, da voda sama človekovo truplo na verhu derži kakor kak panj. Ako je res, kar zgodovinar Josip piše, je tudi cesar Vespazian to skusil, ki je dal zvezati roke in noge nekim sužnjim, in jih tako ukazal v mertvo morje vreči, — pa nobeden ni utonil. Tudi potnik Pocoke se je vergel v morje, pa ni zamogel na dno priti, in to se tudi drugi potniki skusili. Znano je sicer, da plavati v morji je veliko lažji kakor v drugi vodi, ker morje je slano in morska voda zato bolj teška od druge, torej se težji potlačiti dá od vsega,

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 17. avgusta 1853.

List 66.

Kmetovavca zlati rudnik.

(Dalje.)

Kako se ima ravnati z gnojem na gnojnišu?

Pervo in prvo je, da je gnoj po gnojnišu enako raztrošen in da je zmiraj primerno vlažen (fajhten). Da je treba gnoj enako raztrositi po gnojnišu, to se samo po sebi razume, ker gnojnice, kakor da bi ga bile svinje razrile bile, natančno nemarnega gospodarja. Vlažnost je pa zavoljo tega potrebna, da se gnoj na verhu kupa ne osuši preveč po toplem vremenu in na vetru, in da po tem suha slama ne ostane, ki nima nič v sebi. Za tega voljo je treba gnojnice večkrat z gnojnico polivati, saj vsak teden enkrat. To polivanje z gnojnico je pa zato tako koristno, ker ravno ona ima nar več rodovitnosti v sebi; gnoj je tolikanj bolj močen in tečen, kolikor večkrat se poliva z gnojnico. Zavoljo tega glej, da se ti celó nič gnojnice ne pogubi, — vedi, da tudi gnoj, ki ga na polje pelješ in podorješ, se mora po gorkoti, po zraku, po dežju in vlažnosti zemlje poprej v gnojnico spremeniti, po tem še le služi rastlinam v živež. Vedi: da vse, kar će biti živež rastlinam, se mora dati v vodi raztopiti.

Kdor tedaj pusti gnoj, da ga dež izpira, in da se gnojnica počestnih grabnih ali sicer po potih odteka, je ravno tak slab gospodar, kakor je tisti slab kuhar, kdor juho (župo) od mesa na cesto izliva.

Kako visoko naj bo gnoj na gnojnišu nakupičen?

Ne preplitvo, ne predebelo. Za 4 čevlje visoko je ravno prava mera. Če je kup preplitev, gnoj počasi vrē. Če je gnoj predebelo na kupu, ne vrē enako, in toliko manj enako, kolikor večji je kup; na dnu je že včasih vēs masten, v sredi začne ravno že perhniti in mehčati se, na verhu pa je še suha slama.

Na koga je treba še paziti pri gnoju?

Gnoj naj na gnojnišu terdo natlačen leži, da rodovitni deli iz njega ne izhlapi in se v zrak ne pogube. Ako ni gnoj terdo na kupu, ga sapa prepihuje in osuši. To naj si zapomni posebno tisti kmetje, ki nastiljajo živini gojzdno steljo.

Da je gnoj na gnojnišu terdo nakupičen, naj se posuje tam pa tam nekoliko persti na-nj, alinaj se pusti mlada živina včasih na gnojniše, da ga pohodi.

Kar gnoj iz sebe izhlapi, je gotova zguba, za to naj si kmetovavec zapomni sledeče: „Kadar

gnojnice zlo smerdi, je to znamenje, da se rodovitni deli pogubujejo v zrak“. Kako pa to vbrantiti, bomo povedali v sledečem.

Kaj storiti, da gnoj na gnojnišu ne izhlapi svoje moči?

Naj bolji stvar za to je zeleni vitriol, to je, tista zelena sol, ktera obstoji iz železa in žveplene kisline. Za več obertnij se potrebuje ta sol, in tudi kmetje jo dobro poznajo, kateri si z njo svoje irhaste hlače černo barvajo.

Kako in kdaj naj se rabi ti zeleni vitriol?

Takole je naj bolje. Vsak teden enkrat, postavim, vsako saboto se vzame prava mera tega vitriola (veči kosci se pred raztolčejo in zdrobē) in se verže v jamo, kjer se gnojnica nabera; s kakim kolom se pomeša gnojnica nekterekat. V 2 urah je v gnojnico veržena zelena sol raztopljen. Zdaj se zajame te gnojnice in gnojnice se z njo polije povsod in dobro. Kmaló se bo čutilo, da gnoj, ki je poprej zlo smerdel, ne smerdi več. To pa je znamenje, da je zeleni vitriol zvezal bežljive rodovitne drobce, ki so poprej puhteli iz gnoja v podobi smradu in se pogubili v zrak.

(Konec sledi.)

Navód,

kako naznanovati blago za colno ravnavo pri c. k. austrijskih colnih uradnih.

Izročil H. Costa, c. k. nadcolnijske vodja.

Naprava naznanil.

(Konec.)

3. Kako ravnati s pomanjkljivimi naznanili.

a) Vodilo.

§. 8.

Vsako naznanilo, ktero ali na predpisani način (§. 4.) ali v zapovedanem jeziku (§. 7.) oddano ni, ali kateremu predpisane važne napovedi manjka (§§. 1. in 2.), se za colno obravnavo sprejeti ne smē.

b) Izjemki.

§. 9.

aa) Pri manj važni pomanjkljivosti.

Pomanjkljivosti, zavoljo katerih naznanilo ni nepogojno zavreči, so, če se:

- a) ime ali stanovanje pošiljavca ali vozika,
- b) na kako vižo se pošilja,
- c) kraj, kamor se blago pošlje,
- d) pot, po kateri ima iti, ali pa
- e) znamenja in številke posūd ne povējo.

Zavoljo ene ali več taci pomanjkljivosti se naznanilo, ne kakor bi za rabo ne bilo, nazaj dá. To se popravi po ustnem napovedovanju voznika. Ako bi pa on, ali če je prejemnik blaga zraven, leti pri izpeljavnem ali skozi peljanem blagu, kraja, kamor se blago pošilja, in poti, po kateri mora iti, povedati ne vedil, in bi se to tudi iz prinesenih vožnjih ali družih pisem zvediti ne moglo, je naznanilo neveljavno.

Kako se pošilja ime voznika ali barkovodja, potem znamenje in številke posód, ima colna uradnja predin blago dalje pustí, uradno zvediti in k naznanilu pripisati.

§. 10.

bb) Posebno pri vpeljavnem blagu.

Pri vpeljavnem blagu, od kterega se col ravno pri mejni colni uradni oddá, se zamore, če je blago za porabo v mestu colne uradnije, ali tudi zunej tega mesta (kraja), ne pa za kupčijo namenjeno, postava, da se mora od vsacega zvezka (paka) in vsake posode enega imena posebej naznaniti, koliko je blaga in kakošno je, v nemar pustiti.

4. Posebne potrebe naznanila za naukaz.

§. 11.

Naznanilo blaga, ki se drugi uradni v uradnoobravnavo odkáže, se mora vselej posebej za vsacega prejemnika poslanega blaga, izročiti. Ustno naznanovanje, kadar je dopušeno, uradnja v spremljavno pismo zaznamova, biti pa mora podpisano od naznanivca, ali če ti pisati ne zná, z lastnim znamenjem poterjeno in od dvéh prič pokrepcano. Obstoji odkazano blago iz reči, ki so namenjene za vpeljavno zacolanje, in ktere zacolati odkazajoča uradnja pravico ima; in želí tudi naznanivec, ali tisti, ki pri colni obravnavi biti smé, da se preiskava zgodi po postavah, za zacolanje vpeljavnih reči predpisanih; se mora ta prošnja v naznanilu razložno zaznamovati.

5. Pripomočki za napravo naznanila.

§. 12.

Vsakemu je pripušeno: se, predin naznanilo napravi, brez plačila poslužiti uradnih tehtnic (vág), mér, ali družih uradnijskih naprav, najti težo ali velikost, ktere potrebuje, kolikor se more zgoditi brez motenja redú v uradnem opravilu, da s to pomočjo naznanilo natanjko izdelati zamore.

Zgodovinske reči.

4. Kaj je ajdovski zid za Verhniko?

Ko se potuje od Verhnike po Idrijski cesti, se bolj bistrim očém kako uro od terga dalje na obéh straneh poti kažejo ostanjki starega zida, kteri z enega verha vprek na drugega gré. To je, kakor ljudje tukej pravijo, ajdovski zid.

Ako se sled tega zida dalje preiskuje, se njegov začetek najde na Špičku, nekem verhu na desni strani od Idrijske ceste, kakošne pol ure od nje proč proti severju v Zaplaninski soseski. Na drugi strani pa je ti zid znati do velike ceste blizo cesarske hiše, in tudi dalje proti novi železnici; ondi so zdaj veliko tega zida prekopali, ter so pesek za nove zidarije porabili. Vender še unstran železnice v Raskovcu se ti zid sledi skozi gojzd nad Bistrio in Borovnico proti Rakitni in še naprej do Obloške strani.

Toliko vém iz ust častitega gosp. Svetličiča, kaplana na Verhniku, kteri je za temi starinami z radostjo sledú iskal; — lahko, da se to zidovje še dalje proti Horvati steguje. Po tem, kar je znanega, se zid

vleče od severo-zahoda proti jago-izhodu okrog treh milj na dolgost; v nekterih krajih je komaj iz tál znati, v drugih je skoraj za moža visok; kamnje v njem ni sploh debelo, pesek pa je bolj okrogel, ne kakor se v hribih kopije, ampak kakor se pri vodah in v ravninah najde.

Od tega zida Schönleben in Valvasor nič ne povesta; Linhart ga nekoliko za Verhniko pozna, pa meni, da je ostanek stare ceste; le v doneskih zgodovinskega društva od l. 1850 in 1851 je nekoliko več popisano, pa njegov pomen ni razložen.

Iz kterega časa bi pač ti zid utegnil stati, in zakaj je bil napravljen? Na stare rimske čase bi bilo nar pred soditi, zakaj Rimljani so imeli posebno navado mejne dolge zidove staviti, kakor se še najdejo ostanjki med Donavo in Tiso na Ogerskem, med Renom in Donavo na Švabskem, med dvojem morjem v Škocii; in rimski mejniki so na Krajnskem nekaj časa ravno v juliških planinah stali. Japidio in Karnio namreč na južni strani planin so Rimljani v letu 117 pred Kristusom v svojo last pripravili; zemlja proti izhodu in severju pa je ostala še svobodna; Noričani, Panonci in Japodje, hrabri vojaki, so jo varovali. Tim narodom, posebno Japodom nasprot, bi bili Rimljani utegnili imenovani zid postaviti, in mesta Metul in Terpo od svoje posesti odgraditi; s tim zidom je bil morebiti tudi stari zid zvezan, kterega ostanjki se še pri Reki najdejo. In to bi veljalo za tisti čas, preden je cesar August v letu 32 pred Krist. vse Japode pod rimski jarm spravil, Metul in Terpo, mesti pri Oblokah in Ložu, s kervavo bitvo zmagal.

Sicer bi kdo zamogel reči, da so Japodje to ograjo rimskim silam nasprot postavili; vender veliko delo je bolj Rimljanom podobno, kakor Japodom, kterim bi bila pri vsi hrabrosti taka stavba pred ko ne pretežavna bila. Pomniti je dalje še to, da kakor se na južnem koncu tega zida najdejo ostanjki terdnjav pri Ložu in Oblokah, se kaj enacega tudi na severnem koncu sledi; pri Zaplani in pri Žažarji, pol drugo uro nad Verhniko, so kraji po imenu veliko in malo Gradiše. Posebno ima veliko Gradiše pri Žažarji vso podobo stare terdnjave; od dalje se vidijo ostanjki nekdanjih prekopov, dasiravno je visoki grič z njivami preoran; tudi zemlja v nekterih krajih pod drevesom bobni kakor da bi bila spodej preobčena, in po pripovedih so že ondi tudi ktero malo starino našli, semtertje na kamnje, kakor ostanek prejšnega zida, zadeli.

Ako te Gradiša niso od pred, bi utegnile tudi iz tistega časa biti, ko so rimski vojaki med Emono in Navportom v letu 15 po Krist. v staniši bili; tiktat so zoper svoje poveljnike vstali, ker so se le v neobdelanih hribih in v makužnah truditi mogli; strah pred luno, ki je ravno mraknila, je njih vstajo pokrotil.

S temi svojimi besedami ne mislim omenjenega prasanja sam dognati; marveč menim, da imamo na Krajnskem še dosti kopati in iskati.

P. Hicinger.

Za poduk in kratki čas.

Čast ženskega spóla v družbi človeštva.

Mož je glava, žena serce; v njem razúm, v njej čutstvo biva. Mož se z overami, s protivnostmi bojuje, žena prenaša žalosti in prenaša skérbí; on je hraber, oster, ona čutljiva, ljubeznjiva in mila deležnica vsega dobrega, pa tudi vsih nadlog na različnih potih življenja. In tako oba spóla v ljubezni vodita človeštvo k vedno višjej popolnosti.

Mož se trudi v zunanjem svetu, njegova opravila so težavna, občinstvo je cilj njegovega prizadevanja, on skérbí za domovino, za narod, za svet. Žena marljivo